ורבנן אמרי אהבת עולם וכו'. הלכך תקינו[א] לומר בשחרית אהבה רבה ובערבית אהבת עולם[א]: **שכבר נפטר באהבה רבה.** עד הלכך מימריהו לכולהו. בירושלמי יש הא דאמרי׳ שכבר נפטר באהבה רבה והוא שנה על אמר פירוש שלמד מיד באותו מקום. ונשאל להרב ר׳ יצחק כגון אנו שאין אנו לומדין מיד להאמר תפלת השחר שאנו טרודין והולכים כך בלא למוד עד אמצע היום או יותר אמאי אין אנו מברכין ברכת התורה פעם אחת כשאנו מתחילין ללמוד. והשיב ר״י דלא קיימא לן כאותו ירושלמי הואיל וגמר׳ שלנו לא אמרו ואין צריך לאחר ללמוד. ועוד אפי׳ לפי הירושלמי דוקא אהבה רבה דלא הוי עיקר ברכה לברכת התורה דעיקר אהבה רבה [ד] לק״ש נתקן ובשביל היא אינו נפטר מברכת התורה אלא אם ילמוד מיד וגם לא יעשה היסח הדעת. אבל ברכת אשר בחר בנו וברכת לעסוק בדברי תורה שהן עיקר לברכת התורה פוטרת כל היום[ב]. וא״ת מאי שנא מסוכה שצריך לברך על כל סעודה וסעודה לישב בסוכה. וי״ל דשאני תורה שאינו מייאש דעתו דכל שעה אדם מחוייב ללמוד דכתיב והגית בו יומם ולילה והוי כמו יושב כל היום בלא הפסק. אבל אכילה בסוכה יש שעה קבועה. וא״ת מפני מה אין אנו מברכין לישן בסוכה[ג]. וי״ל דברכה דאכילה שמברכין לישב פוטרתו[ד]. א״כ משום שמא לא יישן והוי ברכה לבטלה שהרי אין בידו לישן כל שעה שילכה[ה]. והיה אומר ר״ת כשאדם עומד ממטתו בלילה (בשחרית) ללמוד שא״ל לברך ברכת התורה מפני שברכת התורה של אמצע שחרית פוטרת עד שחרית אחרת ולא נהילא. והלרפתים נהגו לומר פסוקים[ט] וברכת כהנים וגם אנו דבריהם שאין להם שיעור שהיא משנה (פ״א דפאה) ואנו דבריהם שאדם אוכל פירותיהן כו׳ שהיא[י] ברייתא (מס׳ שבת קמ.) מפני הירושלמי דבעי שילמוד על אתר. אבל א״ל כמו שכתבתי כבר: **ה״ג** ברוך אתה ה׳ המלמד תורה לעמו ישראל. אבל לא גרס למדני חקיק שאין זו ברכה[ו] אלא בקשה שאמר דוד[ז]: **וברכת** כהנים. ואין זה דוקן שהרי לא היו עומדים לדוכן עד לאחר [ט] הקטרת אמוריהם דאמרי׳ בתענית (פ״ד ד׳ טו:) שלשה פעמים ביום הכהנים נושאין כפיהם וכו׳ וא״כ הוה ליה למתני ד׳ פעמים אחד לפני הקטרה ואחד לאחר הקטרה אלא בלא נשיאות כפיים אמרו ברכת כהנים כמו שאנו אומרים[ח]: משוש

[1] יוצר אור וברוא חשך[ו] לימא יוצר אור וברוא נוגה כדכתיב קאמרינן אלא מעתה עושה שלום וברוא[ט] רע מי קא אמרינן כדכתיב אלא כתיב רע וקרינן הכל[י] לישנא מעליא הכא נמי לימא נוגה לישנא מעליא אלא אמר רבא כדי להזכיר מדת יום בלילה ומדת לילה ביום בשלמא מדת לילה ביום כדאמרינן יוצר אור וברוא חשך אלא מדת יום בלילה היכי משכחת לה אמר אביי גולל אור מפני חשך וחשך מפני אור ואידך מאי היא אמר רב יהודה אמר שמואל אהבה רבה וכן אורי ליה רבי אלעזר[כ] לר׳ פדת בריה אהבה רבה תניא נמי הכי [2]אין אומרים אהבת עולם אלא אהבה רבה ורבנן אמרי אהבת עולם וכן הוא אומר [2]ואהבת עולם אהבתיך על כן משכתיך חסד א״ר יהודה אמר שמואל [3]השכים לשנות עד שלא קרא ק״ש צריך לברך משקרא ק״ש א״צ לברך שכבר נפטר באהבה רבה אמר רב הונא למקרא צריך לברך ולמדרש א״צ לברך ור׳ אלעזר אמר למקרא ולמדרש צריך לברך למשנה א״צ לברך ור׳ יוחנן אמר אף למשנה נמי צריך לברך [אבל לתלמוד א״צ לברך] ורבא אמר [ד]אף לתלמוד צריך (לחזור ו) לברך [7]דאמר רב חייא בר אשי זימנין סגיאין הוה קאימנא קמיה דרב לתנויי פרקין בספרא דבי רב הוה מקדים וקא משי ידיה ובריך ומתני לן פרקין. מאי מברך א״ר יהודה אמר שמואל אשר קדשנו במצותיו וצונו [8]לעסוק בדברי תורה ור׳ יוחנן מסיים בה הכי [9]הערב נא ה׳ אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפיפיות עמך בית ישראל ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כלנו יודעי שמך [8]ועוסקי תורתך ברוך אתה ה׳ המלמד תורה לעמו ישראל ורב המנונא אמר אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו ברוך אתה ה׳ נותן התורה [10]אמר רב המנונא זו היא מעולה שבברכות [8]הלכך לימרינהו לכולהו: תנן התם [11]אמר להם הממונה ברכו ברכה אחת והם ברכו וקראו עשרת הדברות שמע והיה אם שמוע ויאמר וברכו את העם ג׳ ברכות אמת ויציב ועבודה וברכת כהנים ובשבת מוסיפין ברכה אחת למשמר היוצא מאי ברכה אחת כי הא דרבי אבא ור׳ יוסי בר אבא אקלעו לההוא אתרא בעו מנייהו מאי ברכה אחת לא הוה בידייהו ואתו שיילוהו לרב מתנה לא הוה בידיה אתו שיילוהו לרב יהודה אמר להו הכי אמר שמואל אהבה רבה [12]ואמר רבי זריקא אמר רבי אמי א״ר שמעון בן לקיש יוצר אור כי אתא רב יצחק בר יוסף אמר הא דרבי זריקא לאו בפירוש אתמר אלא מכללא אתמר דאמר ר׳ זריקא א״ר אמי אמר ר׳ שמעון בן לקיש זאת אומרת ברכות אין מעכבות זו את זו אי אמרת בשלמא יוצר אור הוו אמרי היינו דברכות אין מעכבות זו את זו דלא קא אמרי אהבה רבה אלא

בפירוש מאי ברכה אחת יוצר אור: **זאת אומרת.** דקתני ברכו ברכה אחת: **ברוכו אין מעכבות זו את זו.** צירך את האחת ולא צירך את השניה נפקא מינה ידי חובתו בהשניה שצירך ואין חברתה מעכבת לומר שאין זו מועלת בלא זו. ומהכא שמע ר׳ זריקא דס״ל לר״ל דהך ברכה אחת יוצר אור היא: **אי אמרת בשלמא יוצר אור הוו אמרי.** ולא אהבה רבה ואע״ג דמעטא ליה זמנא שאף בלילה לאוי לומר כל שכן דכיון דאמרי יוצר אור ודאי מטיא זמנא ואפ״ה לא אמרי אלא יוצר אור ומו לא אמרי לה היינו דקאמר שמע מינה ברכות אין מעכבות זו את זו:

אלא

[1] והודאה על שעבר. מו״ז ק״ש כו. [2] הה״ק ה׳ שאתה ברוך למדני חוקך. שם. [3] אחר הודאה קודם שים שלום. תוס׳ הרא״ש.

עין משפט נר מצוה

נד א מיי׳ פ״ח מהלכות ק״ש הלכה ו טוש״ע או״ח סימן נט סעיף ג:
נה ב מיי׳ שם פמג עשין יט טור שו״ע או״ח סימן ס סעיף ג:
נו ג מיי׳ פ״ז מהלכות תפלה הלכה י טור שו״ע או״ח סימן מז סעיף ז:
נז ד מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף כ:
נח ה מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף ה:
נט ו מיי׳ פ״ג מהלכות תמידין הלכה ד:

רבינו חננאל

ורבנן אמרי אהבת עולם תניא נמי הכי אין אומרים אהבה רבה אלא אהבת עולם. וכן הוא אומר ואהבת עולם אהבתיך על כן משכתיך חסד. הלכך אהבת עולם אמרינן, והא דלקמן אמר ר׳ יהודה אמר שמואל השכים לקרות בתורה וכו׳ שכבר נפטר באהבה רבה, לא מידחיא הא דרבנן דאמרי אהבת עולם, דהא מימרא דשמואל מרא דשמעתא הוא, דשמואל דאמר אהבה רבה, ולטעמיה הוא דקאמר ולא סמכינן עליה. אמר רב יהודה אמר שמואל השכים לקרות בתורה או לשנות דם וכו׳ לאחר ק״ש אין צריך לברך שכבר נפטר באהבה רבה. דכתיב בה לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה וכו׳. אמר רב הונא למקרא צריך לברך למשנה אין צריך לברך ור׳ אלעזר אמר למקרא צריך לברך לתלמוד אין צריך. הא דאמר רב מאן דבעי למקרי בין למקרא בין למשנה בין לתלמוד ואפ׳ למדרש צריך לברך ברישא, קיימא לן כותיה. ואע״ג דרב הונא פליג עליה למשנה ור׳ אלעזר לתלמוד, לית הלכתא כוותייהו דהא תלמידי דרב הן ואין הלכה כתלמיד במקום הרב. ועוד לא שוו אהדדי. ועוד רב מחמיר הוא. אמר רב פפא הילכך נימרינהו לכולהו. ואסיקנא א״ר פפא הילכך נימרינהו לכולהו, נימא אקב״ו על דברי תורה ועוד נימא והערב נא וכו׳ ונימא אשר בחר וכו׳ הוו היא ברכות התורה. **הא דר׳ זריקא לאו בפירוש אתמר אלא מכללא אתמר.** כלומר, שמע ר׳ זריקא לרשב״ל דאמר אין ברכות מעכבות זו את זו, ודייק ברכה אחת יוצר אור. אי אמרת דקרי יוצר אור בלבד ומניח אהבת עולם לגמרי וקורא ק״ש, היינו דברכות אין מעכבות זו את זו, דהא לא מעכבא ליה אהבה רבה.

מסורת הש״ס

[ד] [פסחים ג. וס״ע ימנות יא: וס״ע], [ה] [לקמן יט. ע״ש], [ו] [עי׳ תוס׳ נדה ח. ד״ה ואמרן], [ז] [לקמן יד:, [ח] [עי׳ תוס׳ ר״ה ד״ה כהנים], [ט] [ר״ה שהכל וע״ש], [לקמן מו. ד״ה כל הברכות ותוס׳ פסחים קד: ד״ה תוקן], [י] [ברכ אלפס מ״ר והא דרב המנונא מעולה כו׳], [יא] [תמיד דף לב:], [יב] [אולי שגגת הדפוס לב:], [יג] [נ״ל למדרש], [יד] [נ״ל בפרק שני דף יד:], [טו] [בס״ה: נמדנו], [טז] [נ״ל סנהדרין יט. כ״ש], [יז] [מימרא כל״ל], [יח] [נ״ל הקטרת אימורים. עריך המלאן או״ח סי׳ קמח פעי׳ ו].

תורה אור השלם

1. יוצר אור וּבוֹרֵא חֹשֶׁךְ עֹשֵׂה שָׁלוֹם וּבוֹרֵא רָע אֲנִי יְיָ עֹשֶׂה כָּל אֵלֶּה:
ישעיהו מה ז
2. מָרְחוֹק יְיָ נְרָאָה לִי וְאַהֲבַת עוֹלָם אֲהַבְתִּיךְ עַל כֵּן מָשַׁכְתִּיךְ חָסֶד:
ירמיהו לא ב

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ ולימא יוצר: (ב) שם שלום וזוכרא את הכל מי קא ממרינן כדכתיב: (ג) רש״י ד״ה יוצר וכו׳ וברוא אין הכל לקמיה מפרש: (ד) תוס׳ ד״ה שכבר וכו׳ לק״ש נתקן ובשבילה אינו כל״ל ותימה היא ממתק: (ה) בא״ד דברכת כהנים:

גליון הש״ס

בגמ׳ לעסוק כו׳. כרי״ף הגירסא על ד״ה: שם ועוסקי כו׳. כרי״ף הגירסא ולומדי תורתך לעמה: שם הלכך כו׳. כרי״ף והרא״ש הגירסא אמר ר״פ הלכך:

מוסף רש״י

שכבר נפטר באהבה רבה. אם תאמר הואיל ותמרינן שאין צריך לברך על תלמוד תורה שכבר נפטר בהאהבה רבה, מאי טעמא מברכינן על קריאת התורה בלילות, תניא הלי וודאי לא דמיא להא, דלא מברכינן עלה מזה הטעם אלא משום דהוה ליה מצוה בפני עצמה כדתקון עזרא, והוה ליה כמצות תפילין או ציצית או שאר מצות דאי עביד ליה בעינא לברוכי (האורה סי׳ יא). **בספרא דבי רב.** תוס׳ כהגיס (לקמן יח: סידור רש״י סי׳ ה).

מוסף תוספות

א. שיש לקיים דברי שניהם. תוס׳ הרא״ש. ב. והיינו דלא אשמעינן הירושלמי במברך אשר בחר בנו דהוי רבותא טפי, אלא דוקא באהבה רבה. ממוק״י. ג. דיותר חמירא שינה מאכילה, דאכילת עראי מותר לאכול חוץ לסוכה ושינת עראי אסירא חוץ לסוכה. תוס׳ הרא״ש. וכיון שמברכים על האכילה כ״ש על השינה. תוס׳ רי״י שילאלון. ד. דכל מצות סוכה שמקיים מסעודה לסעודה, כגון שינה וטיול ושינון, ברכת לישב בסוכה שברך על הסעודה פוטרתו מלברך עליהם. תוס׳ הרא״ש. ה. וכשהוא ממש סמוך לשינה אינו יכול לברך, מחמת השינה שקפצה עליו, ולכך נהגו שלא לברך. תוס׳ רי״י שילאלון.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ה. וגשל, © כל הזכויות שמורות

אלא אי אמרת אהבה רבה הוו אמרי מאי ברכות אין מעכבות זו את זו דלמא האי דלא אמרי יוצר אור משום דלא מטא זמן יוצר אור וכי מטא זמן יוצר אור הוו אמרי [6]ואי מכללא מאי דאי מכללא לעולם אהבה רבה הוו אמרי וכי מטא זמן יוצר אור הוו אמרי ליה ומאי ברכות אין מעכבות זו את זו [8]סדר ברכות: וקורין עשרת הדברות שמע והיה אם שמוע ויאמר אמת ויציב ועבודה וברכת כהנים. א"ר יהודה אמר שמואל אף בגבולין בקשו לקרות כן אלא שכבר בטלום מפני תרעומת המינין תניא נמי הכי ר' נתן אומר בגבולין בקשו לקרות כן אלא שכבר בטלום מפני תרעומת המינין רבה בב"ח סבר למקבעינהו בסורא א"ל רב חסדא כבר בטלום מפני תרעומת המינין אמימר סבר למקבעינהו בנהרדעא א"ל רב אשי כבר בטלום מפני תרעומת המינין: ובשבת מוסיפין ברכה אחת למשמר היוצא. מאי ברכה אחת א"ר חלבו [2]משמר היוצא אומר למשמר הנכנס מי ששכן את שמו בבית הזה הוא ישכין ביניכם אהבה ואחוה ושלום וריעות: מקום שאמרו להאריך: פשיטא [3]היכא דקא נקיט כסא דחמרא בידיה וקסבר דשכרא הוא ופתח ומברך אדעתא דשכרא וסיים בדחמרא יצא דאי נמי אם אמר שהכל נהיה בדברו יצא דהא תנן [3]על כולם אם אמר שהכל נהיה בדברו יצא אלא היכא דקא נקיט כסא דשכרא בידיה וקסבר דחמרא הוא [4] פתח ובריך אדעתא דחמרא וסיים בדשכרא מאי בתר עיקר ברכה אזלינן או בתר חתימה אזלינן ת"ש [5]שחרית פתח ביוצר אור וסיים במעריב ערבים לא יצא פתח במעריב ערבים וסיים ביוצר אור יצא ערבית פתח במעריב ערבים וסיים ביוצר אור לא יצא פתח ביוצר אור וסיים במעריב ערבים יצא כללו של דבר הכל הולך אחר החתום שאני התם דקאמר ברוך יוצר המאורות הניחא לרב [6]דאמר כל ברכה שאין בה הזכרת השם אינה ברכה שפיר אלא לר' יוחנן דאמר כל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה מאי איכא למימר אלא כיון דאמר רבה בר עולא [7]כדי להזכיר מדת יום בלילה ומדת לילה ביום כי קאמר ברכה ומלכות מעיקרא אתרוייהו קאמר ת"ש מסיפא כללו של דבר הכל הולך אחר החתום כללו של דבר לאתויי מאי לאו לאתויי הא דאמרן לא לאתויי נהמא ותמרי ה"ד אילימא דאכל נהמא וקסבר דתמרי אכל ופתח אדעתא דתמרי וסיים בדנהמא היינו בעיין לא צריכא כגון דאכל תמרי וקסבר נהמא אכל ופתח בדנהמא וסיים בדתמרי [יצא] דאפילו סיים בדנהמא נמי יצא מאי טעמא דתמרי נמי מיזן זייני: אמר רבה בר [8]חיננא סבא משמיה דרב [9]כל שלא אמר אמת ויציב שחרית ואמת ואמונה ערבית לא יצא ידי חובתו שנאמר [1]להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות: ואמר רבה בר חיננא [10][סבא] משמיה דרב [1]המתפלל כשהוא כורע כורע בברוך וכשהוא זוקף זוקף בשם אמר שמואל מאי טעמא דרב דכתיב [2]ה' זוקף כפופים מיתיבי [3]מפני שמי נחת הוא מי כתיב בשמי מפני שמי כתיב אמר ליה [7]שמואל לחייא בר רב [8]בר אוריאן תא ואימא לך מלתא מעלייתא דאמר אבוך הכי אמר אבוך כשהוא כורע כורע בברוך כשהוא זוקף זוקף בשם.

רב

כבר בטלום מפני תרעומת המינין. בתלמוד ארץ ישראל של זה הפרק פירשוה בדין היה שיהו קורין עשרת הדברות בכל יום מפני מה אין קורין אותן מפני טענת המינין שלא יהו אומרים אלו לבדם ניתנו למשה בסיני: **מקום** שאמרו להאריך אינו רשאי לקצר לקצר אינו רשאי להאריך לחתום אינו רשאי שלא לחתום פירשוהו בתוספת' (פרק א') אלו ברכות שמקצרין המברך על הפירות ועל המצות כו' ואלו ברכות שמאריכין בהן ברכות של תענית וברכות דילמא בתר חתימה אזלינן ולא יצא. ואתיון למפשטיה מהא דתניא שחרית פתח ביוצר אור וסיים במעריב ערבים לא יצא וכו' ש"מ בתר חתימה אזלינן ולא יצא. ורדחינן שאני התם דהא קא מברך אחתימה ברוך אתה ה' יוצר המאורות ועלה סמכינן, אבל הכא דליכא ברכה בחתימה איכא למימר אפתיחה סמכינן. ולא איפשט בעיין מהא מתני'. ומקשה אהאי שנויא (דאוקי') [דקאמר] בא"י יוצר המאורות ואמר הניחא לרב דאמר [כל ברכה שאין בה הזכרת ה' אינה ברכה שפיר אלא לר"י דאמר] כל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה, הא לית בה מלכות. ושנינן הא זה ששנינו בתיצונה שחרית פתח במעריב ערבים וסיים ביוצר אור יצא, כיון דאמר רבא בר עולא כדי להזכיר מדת לילה ביום ומדת יום בלילה ולא משמע ממש, הוא הדין נמי כיון דפתח בתחילת ברכה במלכות והזכרת השם, והיא מלכות דפתיחה אחתימה נמי מיחשבא. ת"ש מסיפא כללו של דבר הכל הולך אחר חיתום ברכות, מאי לאו לאתויי כה"ג דלא יצא, ה"ד כגון דפתח בשהכל וחתם בברא פרי הגפן, ודחינן לא (הוי) [האי] כללא לאתויי נהמא ותמרי. ומקשינן אי אכל נהמא וסבר תמרי נינהו וברוך על הגפן חתם הן מי נפיק. ואסיקנא אלא כגון דאכל תמרי וסבר נהמא הוא ופתח ברוך אתה אמ"ה הזן את העולם כלו וחתם בן מין זייא, דתמרי נמי מין זייא, ולא איפשט בעיין ומסתברא לא יצא, מיהו בהדיא לא אתמר ריש מי שאומר לקולא.

אלא אי אמרת אהבה רבה הוו אמרי מאי ברכות אין מעכבות זו את זו דלמא האי דלא אמרי יוצר אור משום דלא מטא זמן יוצר אור וכי מטא זמן יוצר אור הוו אמרי [6]ואי מכללא מאי דאי מכללא לעולם אהבה רבה הוו אמרי וכי מטא זמן יוצר אור הוו אמרי ליה ומאי ברכות אין מעכבות זו את זו [8]סדר ברכות:

ברכה אחת למשמר היוצא וכו'. תימה קלא מאי היא הואיל ולית בה לא שם ולא מלכות: **פתח.** ואמר בא"י מלהיות מלך העולם והיה סבור שהיה יין והכין שהיה שכר ואחר שהכין שהיה שכר סיים שהכל[8]: **לא לאתויי נהמא.** ופירש רב אלפס השתא דלא אפשיטא בעיין אזלינן לקולא ואפילו פתח בחמרא וסיים בשכרא יצא. ור"י פי' אומר [9] לומרא דלריך לברך פעם אחרת. ומיהו היה אומר ר"ח אם היה יודע בבירור שטעה בדבורו שאמר בורא [9] פרי העץ תחת (בורא) פרי הגפן[2] דבתוך כדי דבור יכול לחזור בו[3]. וכן בי"ט בתפילה של יום טוב אם טעה בין מקדש ישראל והזמנים ואמר מקדש השבת וחזר בתוך כדי דבור יצא אחרי שהוא יודע שהוא י"ט. והקשה הר"ר יעקב מקינון מאי קא מבעיא ליה והא ודאי מלות אינן לריכות כוונה. והיה אומר הר"י להיינו בשומע תפלה אחורי בית הכנסת ולא נתכוין לצאת. אבל היכא דנתכוין לברך על היין ונמלא שכר לא מהני: **להגיד בבקר חסדך.** אסר שהקדוש ב"ה עשה לנו במלכיה. ואמונתך פי' מדבר על העתיד שאנו מלפים שיאמור הבטחתו ואמונתו ויגאלנו מיד המלכים וכפוף ברכה חוזר לגאולה דפרעה כדי לסמוך לגאל ישראל. מ"ג ע"ד המדר' (רבה איכה ג) חדשים לבקרים רבה אמונתך (איכה ג כג) חדשים לבקרים אמונתך (פדיוט דש"י סי' תכז, מחז"ו סי' קפא). **בר אוריאן.** כן תוס (גיטין סב. מנחות נג.).

רבינו חננאל

אלא אי אמרת קורא אהבת עולם ברישא וקורא אחריה שמע משום דאכתי לא מטי זמן יוצר אור, וכי מטא הנץ החמה ומטי זמן יוצר אור קרי ליה נמי יוצר אור, מאי אין מעכבות זו את זו, דהא קרא לחתריהו, אלא לאו יוצר אור, ואהבה רבה מניחה לגמרי, והיינו דברכות אין מעכבות זו את זו. ואמר וכי מטלא הוי מאי איכא למימר הא איתבריר' דיוצר אור היא, ודחינא אי מכללא שמעינן איכא למימר ברכה אחת ששנינו במסכתא תמיד אהבת עולם היא, ומאי ברכות אין מעכבות זו את זו דקאמר רשב"ל סדר ברכות, פי' דאי קדים ברכת אהבת עולם לשל יוצר אור לא מעכבא אלא הדר בריך בתר אהבת עולם ברכת יוצר אור. וכיון דהא דאמר רשב"ל לא אבריא לן דאימר בהדיא משמיה, והא רב יצחק בר יוסף אמר מכללא איתמר, (ד)עבדינן כשמואל דאמר בהדיא אהבת רבה. והאידנא אי אקדים ובריך אהבת עולם וקרי ק"ש והדר קרא יוצר אור יצא ידי חובה, דברכות לקרותן כסדרן אין מעכבות זא"ז, אבל אם הניח אחת לגמרי לא יצא ידי חובתו. **א"ר יהודה אמר שמואל אף בגבולין בקשו לקרות כן ומפני מה בטלום מפני תרעומת המינין.** פירוש שלא יאמרו אין עיקר תורה אלא עשרת הדברות. ירושלמי מפני טינת המינים שלא יאמרו אלו לבדם ניתנו בסיני. **פשיטא היכא דקא נקיט כסא דחמרא בידיה וקסבר דשכרא הוא ופתח ומברך.** ה"ג מאן דנקיט כסא דשכרא וסבר חמרא הוא פתח בדחמרא וסיים בדשכרא יצא, אלא אי פתח ואמר ברוך אתה אמ"ה שהכל נהיה בדברו בורא פרי הגפן מאי, בתר ברכה אזלינן ויצא או דילמא בתר חתימה אזלינן ולא יצא. ואתיון למפשטיה מהא דתניא שחרית פתח ביוצר אור וסיים במעריב ערבים לא יצא וכו' ש"מ בתר חתימה אזלינן ולא יצא. ורדחינן שאני התם דהא קא מברך אחתימה ברוך אתה ה' יוצר המאורות ועלה סמכינן, אבל הכא דליכא ברכה בחתימה איכא למימר אפתיחה סמכינן. ולא איפשט בעיין מהא מתני'. ומקשה אהאי שנויא (דאוקי') [דקאמר] בא"י יוצר המאורות ואמר הניחא לרב דאמר [כל ברכה שאין בה הזכרת ה' אינה ברכה שפיר אלא לר"י דאמר] כל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה, הא לית בה מלכות. ושנינן הא זה ששנינו בתיצונה שחרית פתח במעריב ערבים וסיים ביוצר אור יצא, ופתח ברוך אתה אמ"ה הזן את העולם כלו וחתם בן מין זייא, דתמרי נמי מין זייא, ולא איפשט בעיין ומסתברא לא יצא, מיהו בהדיא לא אתמר ריש מי שאומר לקולא.

מסורת הש"ס

1) [שבת מ. יומות פ: כ"ע קנה.: מולין מד. (פה. קיח.:)], 2) לקמן מ.], 3) [לפניו ליתא שם], 4) [נעיל ל: ע"ש], 5) ר"ה מיגה וכן לקמן], 6) כלי"ל, 7) [תענית יד. ע"ש], 8) [נגיעין סב. וכן במגמות נג. בר מוריין פירש"י כן תורה לקן מיומא עח. ומסומה מנ: וע"ז נח:], 9) [מגיגה יד: אמתא בר מריא לו בר מוריא ולא פירש"י כלום], 10) בס"ל: תלמידי יפו, 1) ל"ל אבל, 2) [וע"ע תוס' יומא לו: ד"ה אמר אביי],

תורה אור השלם

1. לְהַגִּיד בַּבֹּקֶר חַסְדֶּךָ וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת:
תהלים צב ג
2. יְיָ פֹקֵחַ עִוְרִים יְיָ זֹקֵף כְּפוּפִים יְיָ אֹהֵב צַדִּיקִים:
תהלים קמו ח
3. בְּרִיתִי הָיְתָה אִתּוֹ הַחַיִּים וְהַשָּׁלוֹם וְאִתָּנֵם לוֹ מוֹרָא וַיִּירָאֵנִי וּמִפְּנֵי שְׁמִי נִחַת הוּא:
מלאכי ב ה

הגהות הב"ח

(א) גב' דממנה"ל יוא ופתח:
(ב) רש"י ד"ה היינו בעיין היינו הך דסא כרכת:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה לא כו' לחומרא כו' ולא שייך כסא לומר פפק ברכות לקולא [ובמגמ"ל סימן ר"ע ס"ק ג' הקשה כן] דכבר כתב הכרא"ש בפסחים קב ע"א בפי' רשב"ם ד"ה לחולשך כמו. דל"ל כן אלא בברכת המזון דהברכות אינן מעכבות. אבל בברכת שהכינון אסור לאכול בלא ברכה ע"ש. ולא הוי כאן מסם ברכה לבטלה. דאם לא יברך יהא אסור לו לשתות. אח"ז לאיתי בתכן הערוך (סימן רי"ד) אבי"ר מקבלת דבעפשים ולא מבא דברי הרא"ש. ועי' מ"ש לקמן (מ"ע ע"ב) בתוס' ד"ה ר"מ: **בא"ד שאמר בפה"ע תחת בפה"נ.** משמע מזה דאם מיכך על היין בפה"ע ולא יצא. [וכ"כ המג"א סימן ר"ח ס"ק כ"ג בשם תשובת ר"י הלוי וממנה לי. דהא יין אם פרי עלוי. דהא מברכין בפה"ע ומ"ש שפיר מברך בפה"נ. אבל דהי' לו לברר יותר שהוא מגפן. ומ"ש לא גרע מכיך שהכל דקיי"ל דיוקא. אח"ז מלאתי בעזה"ש בתשובת גיגת וורדים מלק מו"ח מכ"ע דהעלה לעיקר דיקא:

מוסף תוספות

א. שהוציא לשון הברכה על דעת להזכיר עליו הפך המין שהוא תפוס בידו, ולא הזכירו, אלא נזכר והזכיר המין שהוא תפוס. רשב"ם. ב. [ו]היה יודע שהוא יין. מרדכי לב. ג. אחרי שהוא יודע בטוב שהוא יין. סם. ד. [ש]מפיקד בידו בלילה נפשו שבודה ריגנה מעמל היום. מהרי. ה. בבקר מחזירה לו חדשה ושלמה. סם. ו. ע"כ הזכירו אמונה בערב וחסד בבקר. תוס' הרא"ש. ז. דקאמר וטוב הדבר הזה שאמרת לקבל מלכותך וכו', דאק"ש קאי. שנה"ל תפילה עז.

רב ניסים גאון

בבר בטלום מפני תרעומת המינין. בתלמוד ארץ ישראל של זה הפרק פירשוה בדין היה שיהו קורין עשרת הדברות בכל יום מפני מה אין קורין אותן מפני טענת המינין שלא יהו אומרים אלו לבדם ניתנו למשה בסיני. בתלמוד בבלי אין מעכבות זו את זו דלמא האי דלא אמרי יוצר אור משום דלא מטא זמן יוצר אור וכי מטא זמן יוצר אור הוו אמרי [6]ואי מכללא מאי דאי מכללא לעולם אהבה רבה הוו אמרי וכי מטא זמן יוצר אור הוו אמרי ליה ומאי ברכות אין מעכבות זו את זו [8]סדר ברכות: וקורין עשרת הדברות שמע והיה אם שמוע ויאמר אמת ויציב ועבודה וברכת כהנים. א"ר יהודה אמר שמואל אף בגבולין בקשו לקרות כן אלא שכבר בטלום מפני תרעומת המינין רבה בב"ח סבר למקבעינהו בסורא א"ל רב חסדא כבר בטלום מפני תרעומת המינין אמימר סבר למקבעינהו בנהרדעא א"ל רב אשי כבר בטלום מפני תרעומת המינין: ובשבת מוסיפין ברכה אחת למשמר היוצא. מאי ברכה אחת א"ר חלבו [2]משמר היוצא אומר למשמר הנכנס מי ששכן את שמו בבית הזה הוא ישכין ביניכם אהבה ואחוה ושלום וריעות: מקום שאמרו להאריך: פשיטא [3]היכא דקא נקיט כסא דחמרא בידיה וקסבר דשכרא הוא ופתח ומברך אדעתא דשכרא וסיים בדחמרא יצא דאי נמי אם אמר שהכל נהיה בדברו יצא דהא תנן [3]על כולם אם אמר שהכל נהיה בדברו יצא אלא היכא דקא נקיט כסא דשכרא בידיה וקסבר דחמרא הוא [4] פתח ובריך אדעתא דחמרא וסיים בדשכרא מאי בתר עיקר ברכה אזלינן או בתר חתימה אזלינן ת"ש [5]שחרית פתח ביוצר אור וסיים במעריב ערבים לא יצא פתח במעריב ערבים וסיים ביוצר אור יצא ערבית פתח במעריב ערבים וסיים ביוצר אור לא יצא פתח ביוצר אור וסיים במעריב ערבים יצא כללו של דבר הכל הולך אחר החתום שאני התם דקאמר ברוך יוצר המאורות הניחא לרב [6]דאמר כל ברכה שאין בה הזכרת השם אינה ברכה שפיר אלא לר' יוחנן דאמר כל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה מאי איכא למימר אלא כיון דאמר רבה בר עולא [7]כדי להזכיר מדת יום בלילה ומדת לילה ביום כי קאמר ברכה ומלכות מעיקרא אתרוייהו קאמר ת"ש מסיפא כללו של דבר הכל הולך אחר החתום כללו של דבר לאתויי מאי לאו לאתויי הא דאמרן לא לאתויי נהמא ותמרי ה"ד אילימא דאכל נהמא וקסבר דתמרי אכל ופתח אדעתא דתמרי וסיים בדנהמא היינו בעיין לא צריכא כגון דאכל תמרי וקסבר נהמא אכל ופתח בדנהמא וסיים בדתמרי [יצא] דאפילו סיים בדנהמא נמי יצא מאי טעמא דתמרי נמי מיזן זייני: אמר רבה בר [8]חיננא סבא משמיה דרב [9]כל שלא אמר אמת ויציב שחרית ואמת ואמונה ערבית לא יצא ידי חובתו שנאמר [1]להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות: ואמר רבה בר חיננא [10][סבא] משמיה דרב [1]המתפלל כשהוא כורע כורע בברוך וכשהוא זוקף זוקף בשם אמר שמואל מאי טעמא דרב דכתיב [2]ה' זוקף כפופים מיתיבי [3]מפני שמי נחת הוא מי כתיב בשמי מפני שמי כתיב אמר ליה [7]שמואל לחייא בר רב [8]בר אוריאן תא ואימא לך מלתא מעלייתא דאמר אבוך הכי אמר אבוך כשהוא כורע כורע בברוך כשהוא זוקף זוקף בשם.

רב

משום דלא מטא זמן יוצר אור. דנהי דשחיטת התמיד משיעלה עמוד השחר פי' רש"י מיהו לא הוה שעה לומר יוצר אור כדאמרי' הקורא כו' ויכול לסבור הבריתא כותיקין[6]: **ברכה אחת למשמר היוצא וכו'.** תימה קלא מאי היא הואיל ולית בה לא שם ולא מלכות: **פתח.** ואמר בא"י מלהיות מלך העולם והיה סבור שהיה יין והכין שהיה שכר ואחר שהכין שהיה שכר סיים שהכל[8]: **לא לאתויי נהמא.** ופירש רב אלפס השתא דלא אפשיטא בעיין אזלינן לקולא ואפילו פתח בחמרא וסיים בשכרא יצא. ור"י פי' אומר [9] לומרא דלריך לברך פעם אחרת. ומיהו היה אומר ר"ח אם היה יודע בבירור שטעה בדבורו שאמר בורא [9] פרי העץ תחת (בורא) פרי הגפן[2] דבתוך כדי דבור יכול לחזור בו[3]. וכן בי"ט בתפילה של יום טוב אם טעה בין מקדש ישראל והזמנים ואמר מקדש השבת וחזר בתוך כדי דבור יצא אחרי שהוא יודע שהוא י"ט. והקשה הר"ר יעקב מקינון מאי קא מבעיא ליה והא ודאי מלות אינן לריכות כוונה. והיה אומר הר"י להיינו בשומע תפלה אחורי בית הכנסת ולא נתכוין לצאת. אבל היכא דנתכוין לברך על היין ונמלא שכר לא מהני: **להגיד בבקר חסדך.** אסר שהקדוש ב"ה עשה לנו במלכיה. ואמונתך פי' מדבר על העתיד שאנו מלפים שיאמור הבטחתו ואמונתו ויגאלנו מיד המלכים וכפוף ברכה חוזר לגאולה דפרעה כדי לסמוך לגאל ישראל. מ"ג ע"ד המדר' (רבה איכה ג) חדשים לבקרים רבה אמונתך (איכה ג כג) חדשים לבקרים אמונתך (פדיוט דש"י סי' תכז, מחז"ו סי' קפא). **בר אוריאן.** כן תוס (גיטין סב. מנחות נג.).

רבינו חננאל

אלא אי אמרת קורא אהבת עולם ברישא וקורא אחריה שמע משום דאכתי לא מטי זמן יוצר אור, וכי מטא הנץ החמה ומטי זמן יוצר אור קרי ליה נמי יוצר אור, מאי אין מעכבות זו את זו, דהא קרא לחתריהו, אלא לאו יוצר אור, ואהבה רבה מניחה לגמרי, והיינו דברכות אין מעכבות זו את זו. ואמר וכי מטלא הוי מאי איכא למימר הא איתבריר' דיוצר אור היא, ודחינא אי מכללא שמעינן איכא למימר ברכה אחת ששנינו במסכתא תמיד אהבת עולם היא, ומאי ברכות אין מעכבות זו את זו דקאמר רשב"ל סדר ברכות, פי' דאי קדים ברכת אהבת עולם לשל יוצר אור לא מעכבא אלא הדר בריך בתר אהבת עולם ברכת יוצר אור. וכיון דהא דאמר רשב"ל לא אבריא לן דאימר בהדיא משמיה, והא רב יצחק בר יוסף אמר מכללא איתמר, (ד)עבדינן כשמואל דאמר בהדיא אהבת רבה. והאידנא אי אקדים ובריך אהבת עולם וקרי ק"ש והדר קרא יוצר אור יצא ידי חובה, דברכות לקרותן כסדרן אין מעכבות זא"ז, אבל אם הניח אחת לגמרי לא יצא ידי חובתו. **א"ר יהודה אמר שמואל אף בגבולין בקשו לקרות כן ומפני מה בטלום מפני תרעומת המינין.** פירוש שלא יאמרו אין עיקר תורה אלא עשרת הדברות. ירושלמי מפני טינת המינים שלא יאמרו אלו לבדם ניתנו בסיני. **פשיטא היכא דקא נקיט כסא דחמרא בידיה וקסבר דשכרא הוא ופתח ומברך.** ה"ג מאן דנקיט כסא דשכרא וסבר חמרא הוא פתח בדחמרא וסיים בדשכרא יצא, אלא אי פתח ואמר ברוך אתה אמ"ה שהכל נהיה בדברו בורא פרי הגפן מאי, בתר ברכה אזלינן ויצא או דילמא בתר חתימה אזלינן ולא יצא. ואתיון למפשטיה מהא דתניא שחרית פתח ביוצר אור וסיים במעריב ערבים לא יצא וכו' ש"מ בתר חתימה אזלינן ולא יצא. ורדחינן שאני התם דהא קא מברך אחתימה ברוך אתה ה' יוצר המאורות ועלה סמכינן, אבל הכא דליכא ברכה בחתימה איכא למימר אפתיחה סמכינן. ולא איפשט בעיין מהא מתני'. ומקשה אהאי שנויא (דאוקי') [דקאמר] בא"י יוצר המאורות ואמר הניחא לרב דאמר [כל ברכה שאין בה הזכרת ה' אינה ברכה שפיר אלא לר"י דאמר] כל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה, הא לית בה מלכות. ושנינן הא זה ששנינו בתיצונה שחרית פתח במעריב ערבים וסיים ביוצר אור יצא, כיון דאמר רבא בר עולא כדי להזכיר מדת לילה ביום ומדת יום בלילה ולא משמע ממש, הוא הדין נמי כיון דפתח בתחילת ברכה במלכות והזכרת השם, והיא מלכות דפתיחה אחתימה נמי מיחשבא. ת"ש מסיפא כללו של דבר הכל הולך אחר חיתום ברכות, מאי לאו לאתויי כה"ג דלא יצא, ה"ד כגון דפתח בשהכל וחתם בברא פרי הגפן, ודחינן לא (הוי) [האי] כללא לאתויי נהמא ותמרי. ומקשינן אי אכל נהמא וסבר תמרי נינהו וברוך על הגפן חתם הן מי נפיק. ואסיקנא אלא כגון דאכל תמרי וסבר נהמא הוא ופתח ברוך אתה אמ"ה הזן את העולם כלו וחתם בן מין זייא, דתמרי נמי מין זייא, ולא איפשט בעיין ומסתברא לא יצא, מיהו בהדיא לא אתמר ריש מי שאומר לקולא.

עין משפט נר מצוה

ם א מיי' פ"ג מהלכות ת"ש הלכה ח טוש"ע א"ח סימן ס' סעיף ג:
סא ב מיי' פ"ז מהלכות תפילין הלכה ד:
סב ג מיי' פ"ג מהלכות ברכות הלכה יח (מגמ עשין מ) טור ושו"ע א"ח מ"ר רע סעיף ג כ:
סג ד מיי' פ"ג מהלכות ק"ש הלכה ח (מגמ עשין יח) טוש"ע א"ח סימן נט סעיף כ:
סד ה מיי' פ"ג מהל' ק"ש הלכה ז טוש"ע א"ח סימן סו סעיף י:
סה ו מיי' פ"ט מהלכות תפלה הלכה י מגמ עשין יט טור ש"ע א"ח סימן קיט סעיף ז:

מוסף רש"י

בגבולין. כל חוץ לעזרה קרי גגולין (יומא נט:). **נהמא.** לחם (לקמן נ:). **ואמונתך בלילות.** ואיזו אמונה יש כאן, לפי שאין לך אדם שאין נפשו כאבה עליו בלילה מרוב עמל ועוכרה שעה ביום, וכשעולה לרקיע הנשמה בלילה אין הנשמה רוצה לשוב עוד בקרבו, אומר לה הקב"ה שובי למקומך כתוב אחלם (והיא אומרת) אני רוצה לישן אחר לאמון כי והפקיד אותך ביד שנאמר (תהלים לא ו) ביד אפקיד רוחי, ועושה הקב"ה אמונה ומחזיקה אלו ונבקר עושה לו גם ומחדש את כחו ואינו חלש מכל מה שעת אמתו, ועל זה נאמר (איכה ג כג) חדשים לבקרים רבה אמונתך (פדיוט דש"י סי' תכז, מחז"ו סי' קפא). **בר אוריאן.** כן תוס (גיטין סב. מנחות נג.).

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

ברע כחיזרא. ולקמן (ד' כח:) אמרינן עד שילאה איסר וכו' (a) לא קני בכריעה לבד ולאשו זקוף אלא בעי נמי שיכוף הראש וכן איתא בירושלמי דפרקין ובלבד שלא יסוח יותר מדאי. אמר רבי ירמיה ובלבד שלא יעשה כהדין מרדותא והיינו תרגום ירושלמי של לב (ויקרא יא) והלב כשהוא שוחה לאשו זקוף. וברי"ה וי"ל שאמו שוחין כל שעה בתפלה צריך ליזהר [b] שיגביה קודם שיסיים הברכה רק שיכרע בברוך ושיגביה מיד דאמרינן לקמן סוף מין עומדין (ד' לד.). אם לא לשחות תחלת כל ברכה וסוף כל ברכה מלמדין אותו שלא יאמר:

והלכתא כותיה דרבה. דצריך לחתום המלך הקדוש והמלך המשפט ואם לא אמר [c] מחזירין אותו. וכן זכרנו ומי כמוך וכתוב לחיים וכספר חיים מחזירים אותו אם לא אמר. דכל המשנה ממטבע שנטבעו חכמים אינו יוצא ידי חובתו וכך פסק רבינו יהודה אם פסק לו אם אמר אם לא אמר מחזירים אותו דאיתא בירושלמי דתענית פ"ק היה מתפלל ואינו יודע אם הזכיר טל ומטר ואם לאו כל הימים יום בחזקת שלא למוד. פירוש שלא אמר שלא כמו שהוא למוד עד עתה שלא אמר כן. אחר כן בחזקת שהזכיר והוא הדין לכל הדברים שצריך להזכיר כך הדין. ואם כן בעשרת ימי תשובה הליכא תלתא יום צריך להזור. [d] ור"ח כתב דאין מחזירין אותו מכל אותן דברים שלא פסק בספר בפירוש [e] והביא ראיה לדבריו: **בקשו** לקבוע פרשת בלק **בפרשת** ק"ש ומפני מה לא קבעוה וכו'. איתא בירושלמי דאותן ג' פרשיות שתקנו בקרית שמע לפי שבהן עשרת הדברות ועין בו ותמצא הכל [f]:

הדרן עלך מאימתי

רב ששת [a] כי כרע כרע בחיזרא כי קא זקיף זקיף בחיוויא: ואמר רבה בר חיננא סבא משמיה דרב [b] כל השנה כולה אדם מתפלל האל הקדוש מלך אוהב צדקה ומשפט חוץ מעשרה ימים שבין ראש השנה ויום הכפורים שמתפלל המלך הקדוש והמלך המשפט ורבי אלעזר אמר אפילו אמר האל הקדוש יצא שנאמר [1] ויגבה ה' צבאות במשפט והאל הקדוש נקדש בצדקה אימתי ויגבה ה' צבאות במשפט אלו עשרה ימים שמר"ה ועד יוה"כ וקאמר האל הקדוש מאי הוה עלה אמר רב יוסף האל הקדוש מלך אוהב צדקה ומשפט רבה אמר המלך הקדוש והמלך המשפט והלכתא כרבה: ואמר רבה בר חיננא סבא משמיה דרב כל שאפשר לו לבקש רחמים על חבירו ואינו מבקש נקרא חוטא שנאמר [2] גם אנכי חלילה לי מחטא לה' מחדול להתפלל בעדכם אמר רבא אם ת"ח הוא [c] צריך שיחלה עצמו עליו מ"ט אילימא משום דכתיב [3] ואין חולה מכם עלי (ואין) [ו]גולה את אזני דילמא מלך שאני אלא מהכא [4] ואני בחלותם לבושי וגו': ואמר רבה בר חיננא סבא משמיה דרב כל העושה דבר עבירה ומתביישׁ בו מוחלין לו על כל עונותיו שנאמר [5] למען תזכרי ובשת ולא יהיה לך עוד פתחון פה מפני כלמתך בכפרי לך לכל אשר עשית נאם ה' אלהים דילמא צבור שאני אלא מהכא [6] ויאמר שמואל אל שאול למה הרגזתני להעלות אותי ויאמר שאול צר לי מאד ופלשתים נלחמים בי [d] וה' סר מעלי ולא עננו עוד גם ביד הנביאים גם בחלומות דילמא יחיד שאני אלא מהכא [7] ואיש אמר אל שאול הנער המצרי אשר בשדה ויבא עמי אתמול שלשם ימים אנכי חלה לי עוד פתחון פה מפני כלמתך בכפרי לך לכל אשר עשית נאם ה' אלהים: אמר רבי אלעזר בן עזריה [8] אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות. פרשת קרית שמע שבקרית שמע שבמטה כה ליפתח מלכים, שלא היו שהגון לומר קריאת שמע של ערבית, לפי שאינה נוהגת שלא ביום, כדאמרינן (לקמן יד:) במערבא אמרי הכי דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אני ה' אלהיכם אני ה' אלהיכם אמת, והייט דקאמר ר' אלעזר לא זכיתי שתאמר קריאת מלכים בלילות, ולא אמת ואמונה, דודאי היו רגילין לקרות קריאת שמע עם ברכות אלעזר ושל אמריה. לא זכיתי, לא נתחי חכמים שיאמרו יציאת מלכים בלילות. אלמי אומר אותה בלילות והם תולקים עלי ולא יהלמי לנאמת בדבר זה לפי שסייחי יחיד והם רבים ואין דבריו של יחיד במקום רבים. זכיתי, נתחי, כמו (נדה נב:) וכיוטבו לרבנן, (סנהדרין לח.) מאן דאמי למלכא, לשון נצח היא (מיהור רש"י ומחדו"ל שם) לומר לא יהלמי לנאמת שאמתר יציאת מלכים בלילות, משום דעיקר לשולה ביממת הוא (האורח ח"א סי' צ.). **עד שדרשה בן זומא.** עד שבא בן זומא ודרש פסוק זה כל ימי חייך (מיהור רש"י ומחדו"ל שם) שהיה בקי בטעמים המקראות (סוטה מט. עיי מ"ש שם משמת בן זומא בסולו הדורות). **ימי** חייך הימים כל ימי חייך הלילות. ימי חייך היה לו לכתוב, כל למה לי, לדבות יציאת מלכים בלילות (מיהור רש"י ומחדו"ל שם). **שעבוד מלכיות.** גאולה אחרונה (ירמיה מז יד).

הדרן עלך מאימתי

מוסף תוספות

א. שאינו מזכר בגמרא, דבהמלך הקדוש והמלך המשפט איכא פלוגתא ופסיק גמרא דלא יצא, אבל בזכרונו ומי כמוך, אם תקנת גאונים היא לאמרו מנ"ל דמחזירין אותו, אין זה נקרא משנה ממטבע ברכות מאחר שלא הוזכר בגמרא. ל"ש סי' מ. ב. אנכי יי וכו', [שמע ישראל], לא יהיה לך, יי אחד, לא תשא, ואהבת, דמאן דמרחם למלכא לא משתבע בשמיה לשיקרא, זכור [את יום השבת], למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי, ר' אמי אמר זו מצות שבת ששקולה כנגד כל המצות, כבד את אביך, למען ירבו [ימיכם. לא תרצח], ואבדתם מהרה, מאן דקטיל מיקטל, לא תנאפו, דאסתם דגנך ולא דגן חברך, לא תנאף, לא תחורו אחרי לבבכם, א"ר לוי עינא וליבא סרסורי עבירה, לא תענה, אני יי אלהיכם וכתיב ויי אלהים אמת [מהו אמת שהוא אלהים חיים] ומלך עולם, א"ר לוי אם העדת בחברך עדות שקר מעלה אני עליכם כאילו הועדתם בי שלא בראתי [שמים וארץ], לא תחמד בית רעך, וכתבהם על מזוזות ביתך ולא על בית חבירך. תוס' כלה"ש.

רבינו חננאל

[רב ששת כי כרע כרע בחיזרא] כשיכרע צריך שיהא ראשו כפוף כאגמון ולא יכרע מאמצעיתו וראשו זקוף. הכי קרסינן: אמר רבה כל השנה כולה אדם מתפלל האל הקדוש ומלך אוהב צדקה ומשפט ובעשי"ת אומר המלך הקדוש והמלך המשפט. ואע"ג דאמר ר' אלעזר דאפי' ביו"ד ימים שבין ר"ה ליו"כ אינו אומר אלא האל הקדוש שנאמר ויגבה ה' צבאות במשפט והאל הקדוש נקדש בצדקה, הנה אפי' בזמן המשפט אינו אומר אלא האל הקדוש, הלכתא כרבה דאמר המלך הקדוש והמלך המשפט. פי' המלך הרישב על המשפט, כמה וכל עם המלחמה. שפירושו וכל הנם היורד אל המלחמה. פליק פ"ק דפ"ש

מוסף רש"י

ואילו אורים ותומים לא קאמר. ולפ על פי שאמל כהם, כמו שאמור במעלה (שמואל א כה מז). **אתה ובניך** עמי. שמואל קאמר לשאול כשהעלהו ע"י בעלת האוב (ערובין נג:). **הרי אני כבן שבעים שנה.** לא כן שבעים שנה היה, אלא שקפלה עליו זקנה כשעה שנתמנה כשיא כמו שפינו (עי' לקמן כח.) שהדנו ליה תריסר דרי מיוהיתא, ואותו יום עמד בן ומאה ולכם (מדרש רש"י פי' שב, מחזור ויסו"ר ה"ל פסח פי' צה), **ולא זכיתי** שתאמר יציאת מצרים בלילות. פרשת קרית שמע שבקרית שמע שבמטה כה ליפתח מלכים, שלא היו שהגון לומר קריאת שמע של ערבית, לפי שאינה נוהגת אלא ביום, כדאמרינן (לקמן יד:) במערבא אמרי הכי דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אני ה' אלהיכם אמת, והייטו דקאמר ר' אלעזר לא זכיתי שתאמר יציאת מלכים בלילות, ולא אמת ואמונה, דודאי היו רגילין לקרות קריאת שמע עם ברכות אלעזר ושל אמריה. לא זכיתי, לא נתחי חכמים שיאמרו יציאת מלכים בלילות. אלמי אומר אותה בלילות והם תולקים עלי ולא יהלמי לנאמת בדבר זה לפי שסייחי יחיד והם רבים ואין דבריו של יחיד במקום רבים. זכיתי, נתחי, כמו (נדה נב:) וכיוטבו לרבנן, (סנהדרין לח.) מאן דאמי למלכא, לשון נצח היא (מיהור רש"י ומחדו"ל שם) לומר לא יהלמי לנאמת שאמתר יציאת מלכים בלילות, משום דעיקר לשולה ביממת הוא (האורח ח"א סי' צ.). **עד שדרשה בן זומא.** עד שבא בן זומא ודרש פסוק זה כל ימי חייך (מיהור רש"י ומחדו"ל שם) שהיה בקי בטעמים המקראות (סוטה מט. עיי מ"ש שם משמת בן זומא בסולו הדורות). **ימי** חייך הימים כל ימי חייך הלילות. ימי חייך היה לו לכתוב, כל למה לי, לדבות יציאת מלכים בלילות (מיהור רש"י ומחדו"ל שם). **שעבוד מלכיות.** גאולה אחרונה (ירמיה מז יד).

מסורת הש"ס

(a) מיי' פ"ג מה"ת הל"ה סי' מ"ג מהלכות תפלה הלכה יב טור ש"ע א"ח סימן קיג סעיף ו:

(b) מיי' פ"ג מה"ת הל"ה יא סמג עשין יט טור ושו"ע א"ח סי' קיח וסי' תקפב סעיף ה:

(c) מיי' פ"ג מה"ת הל"ה יב ג:

(d) מיי' פ"ג מה"ת הל"ה יג:

(e) מיי' פ"ג מה"ת הל"ה יד:

(f) נמ' אם פ"ק הוא דצריך לדחמים צריך שיחלה: (g) רש"י ד"ה הוקקעוס וכו' מיס לומזמ ויקרא המלך לבגבעונים ויאמר דוד אל הגבעונים מה אעשה לכם ובמה אכפר וכו': (h) תוס' ד"ה כרע וכו' מיכה וכו' פי' לא סגי:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה כרע כו' שיגביה כו'. עי' תוס' לקמן ל"ל ע"ב ד"ה ומיגלה:

תוס' ד"ה והלכתא כו' מחזירין אותו. עיין תוס' לקמן לד ע"ב ד"ה אמתעניה:

הגהות הב"ח

(a) נמ' אם פ"ק הוא דצריך לדחמים צריך שיחלה: (b) רש"י ד"ה הוקקעוס וכו' מיס לומזמ ויקרא המלך לבגבעונים ויאמר דוד אל הגבעונים מה אעשה לכם ובמה אכפר וכו': (c) תוס' ד"ה כרע וכו' מיכה וכו' פי' לא סגי:

רב נסים גאון

זה ששנינו אמר רבי אלעזר בן (עזריא) [עזריה] הרי אני כבן שבעים שנה. מיפרשא מילתיה בפרק תפלת השחר (דף כח) במעשה שהיה בין רבן גמליאל ור' יהושע בעת שהסכימו חכמים להעביר את רבן גמליאל מגדולתו ולהמליך תחתיו את ר' אלעזר בן עזריה אמר והא דבר תנסיסרי אנא ליית לי חיזראתא אירחיש ליה ניסא והדרו ליה תנסיסרי דארי חיזראתא והיינו דתנן אמר ר' אלעזר בן עזרי' הריני כבן ע' שנה ולא בן שבעים:

תורה אור השלם

1. וַיִּגְבַּהּ יְיָ צְבָאוֹת בַּמִּשְׁפָּט וְהָאֵל הַקָּדוֹשׁ נִקְדַּשׁ בִּצְדָקָה:

ישעיהו ה טז

2. גַּם אָנֹכִי חָלִילָה לִּי מֵחֲטֹא לַיְיָ מֵחְדֹּל לְהִתְפַּלֵּל בַּעֲדְכֶם וְהוֹרִיתִי אֶתְכֶם בְּדֶרֶךְ הַטּוֹבָה וְהַיְשָׁרָה:

שמואל א יב כג

3. כִּי קְשָׁרָתָם בְּלִבָּם עָלַי וְאֵין גֹּלֶה אֶת אָזְנִי בִּבְרִת בְּנֵי עַם בֶּן יִשַׁי וְאֵין חֹלֶה מִכֶּם עָלַי וּגְלֹה אֶת אָזְנִי כִּי הֵקִים בְּנִי אֶת עַבְדִּי עָלַי לְאֹרֶב כַּיּוֹם הַזֶּה:

שמואל א כב ח

4. וַאֲנִי בְּחַלּוֹתָם לְבוּשִׁי שָׂק עִנִּיתִי בַצּוֹם נַפְשִׁי וּתְפִלָּתִי עַל חֵיקִי תָּשׁוּב:

תהלים לה יג

5. לְמַעַן תִּזְכְּרִי וּבֹשְׁתְּ וְלֹא יִהְיֶה לָךְ עוֹד פִּתְחוֹן פֶּה מִפְּנֵי כִלְמָתֵךְ בְּכַפְּרִי לָךְ לְכֹל אֲשֶׁר עָשִׂית נְאֻם אֲדֹנָי אֱלֹהִים:

יחזקאל טז סג

6. וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל שָׁאוּל לָמָּה הִרְגַּזְתָּנִי לְהַעֲלוֹת אֹתִי וַיֹּאמֶר שָׁאוּל צַר לִי מְאֹד וּפְלִשְׁתִּים נִלְחָמִים בִּי וֵאלֹהִים סָר מֵעָלַי וְלֹא עָנָנִי עוֹד גַּם בְּיַד הַנְּבִיאִים גַּם בַּחֲלֹמוֹת וָאֶקְרָאֵה לְךָ לְהוֹדִיעֵנִי מָה אֶעֱשֶׂה: שמואל א כח טו

7. וַיִּתֵּן יְיָ גַּם אֶת יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ בְּיַד פְּלִשְׁתִּים וּמָחָר אַתָּה וּבָנֶיךָ עִמִּי גַּם אֶת מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל יִתֵּן יְיָ בְּיַד פְּלִשְׁתִּים: שמואל א כח יט

8. יִתֵּן לְנוּ שִׁבְעָה אֲנָשִׁים מִבָּנָיו וְהוֹקִעֲנֻם לַיְיָ בְּגִבְעַת שָׁאוּל בְּחִיר יְיָ וַיֹּאמֶר הִנָּלֵךְ אֲנִי אֶתֵּן: שמואל ב כא ו

9. אֶל מוֹצִיאָם מִמִּצְרַיִם בְּתוֹעֲפַת רָאם לוֹ: במדבר כג כב

10. בָּרֻא שֶׁבֶר בְּאֶרֶץ וּכְלֻבְיָא מִי יְקִימֶנּוּ מְבָרְכֶיךָ בָרוּךְ וְאֹרְרֶיךָ אָרוּר: במדבר כד ט

11. וַהֲיָה לָכֶם לְצִיצִת וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם: במדבר טו לט

12. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנָתְנוּ עַל צִיצִת הַכָּנָף פְּתִיל תְּכֵלֶת: במדבר טו לח

13. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: במדבר טו מא

14. לְמַנְצֵחַ לְדָוִד אָמַר נָבָל בְּלִבּוֹ אֵין אֱלֹהִים הִשְׁחִיתוּ הִתְעִיבוּ עֲלִילָה אֵין עֹשֵׂה טוּב: תהלים יד א

15. וַיֹּאמֶר לוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ הַאִיַּן בְּבוֹת אַחֵיךָ וּבְכָל עַמִּי אִשָּׁה כִּי אַתָּה הוֹלֵךְ לְקָחַת אִשָּׁה מִפְּלִשְׁתִּים הָעֲרֵלִים וַיֹּאמֶר שִׁמְשׁוֹן אֶל אָבִיו אֹתָהּ קַח לִי כִּי הִיא יָשְׁרָה בְּעֵינָי: שופטים יד ג

16. וַיְהִי בְּאַשֵּׁר מֵת גִּדְעוֹן וַיָּשׁוּבוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּזְנוּ אַחֲרֵי הַבְּעָלִים וַיְשִׂימוּ לָהֶם בַּעַל בְּרִית לֵאלֹהִים: שופטים ח לג

17. לֹא תֹאכַל עָלָיו חָמֵץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל עָלָיו מַצּוֹת לֶחֶם עֹנִי כִּי בְחִפָּזוֹן יָצָאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ: דברים טז ג

18. לָכֵן הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם יְיָ וְלֹא יֵאָמֵר עוֹד חַי יְיָ אֲשֶׁר הֶעֱלָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: כי אם חַי יְיָ אֲשֶׁר הֶעֱלָה וְאֲשֶׁר הֵבִיא אֶת זֶרַע בֵּית יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ צְפוֹנָה וּמִכֹּל הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר הִדַּחְתִּים שָׁם וְיָשְׁבוּ עַל אַדְמָתָם: ירמיהו כג ז-ח

19. וַיֹּאמֶר לוֹ אֱלֹהִים שִׂרְךָ יַעֲקֹב לֹא יִקָּרֵא שִׂרְךָ עוֹד יַעֲקֹב כִּי אִם יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שִׂרְךָ וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל: בראשית לה י

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ה. וגשל, © כל הזכויות שמורות

גמ׳ לא שיעקר יעקב ממקומו. שהרי מלינו שקרלו הקב״ה יעקב אחר זאת בדרכו למלכים שנאמר ויאמר מלכים ליעקאל ויאמר יעקב יעקב ויאמר הנני (בראשית מו): **הנני עושה הדשה.** בתר אל מזכרו ראשונות כתיב: **בתחלה אל נאלם.** נאמני מדינתו שמאלן אלם היה שנאמר בעבר הנהר ישבו אבותיכם (יהושע כד) ואומר אל אלם נהריס אל עיר גמור (בראשית כד): **אל נלל העולם.** אל המון גויס (מס יח): **שרי.** לשון יחיד משמע שרתי: **מסדר שבחיב.** דמעיקרא אשר בחרת בו בהיות שמו אברם ושמת שמו אברהם:

הדרן עלך מאימתי

היה קורא בתורה. פרשת ק״ש: **והגיע זמן המקרא.** זמן ק״ש: **בפרקים.** בין ההפסקות ולקמן מפרש להו בתמניתין בין פ״ה פרשה ראשונה לשניה בין שניה לשמע כו׳: **שואל מפני הכבוד.** שואל בשלום אדם נכבד שראוי להקדים לו שלום: **ומשיב.** שלום אם הקדימו לו. וגבמרא[6] פריך כיון דשואל פטיטא דמשיב: **ובאמצע.** בתמצע הברכה או הפרשה: **מפני הירא.** אדם שהוא ירא מפניו אלא יהרגהו אבל מפני הכבוד לא: **ר״י.** בגמרא מפרש פלוגתייהו: **בין ויאמר לאמת ויציב לא יפסיק.** בגמרא (ד׳ יד.) מפרש טעמיה: **והיה אם שמוע נוהג בין כיום בין בלילה.** דמשמעי בתלמוד תורה דכתיב (דברים יא) ולמדתם אותם את בניכם: **ויאמר אינו נוהג אלא בכיום.** דמשמעי בלילית שאינה נוהגת אלא כיום דכתיב ורחיתם אותו[8] פרט לסעודת לילה (שבת ד׳ מ.): **גמ׳ ש״מ מצות צריכות כוונה.** שיהא מתכוין בשם מצות ותקשה לרבה דאמר במסכת ראש השנה (דף כח.) המתוקע לשיר יצא: **כוון לקרות.** אבל לגאלת ידי מצוה לא בעינן שיהא מתכוין אלא לקרות בתורה בעלמא: **הא קא קרי.** הא בקונטרס קא עסיק תנא ואתי דקתני היה קורא בתורה: **בקורא לבגיה.** את הספר אם יש בו טעות דאפילו לקריאה גמי לא מתכוין: **לכתבה.** בלשון הקדש: **מדברים הדברים.** דהוה ליה למכתב והיו דברים האלה (דברים ו) למדרש שיקרא הדברים כסדרן ולא למפרע כגון ובשערך ביתך ומוזזות: **לימא קסבר ר׳ וכו׳.** מדאיצטריך ליה קרא לק״ש שתהא כתבה סגילה ליה בשאר כל המורה בכל לשון נאמרה לקרות: **משום דכתיב שמע.** דלא תדרוש שמע בכל לשון שאתה שומע כדכתיב: **עד דאי.** עד על לנבך: אלא

היה קורא אם כוון לבו יצא. בירושלמי אמרינן (א) ברכות אינן מעכבות דתנא״פ שלא אמר שתים לפניה ושתים לאחריה יצא דאם לא כן תקשי מאי מהני אם כוון לבו הרי לא בירך תחלה. ות״ת הא (ב) בפ״ק (ד׳ יב.) מסקינן סדר ברכות אין מעכבות הא ברכות מעכבות. וי״ל דהתם איירי בלבור. דיקא נמי דקתני אמר בהם הממונה: **ובאמצע שואל מפני וכו׳.** ופסק רבינו שמעיה דבמקום שאסור לספר אסור לדבר אפילו בלשון הקודש וכן משמע מתוך מתניתין. ובירושלמי קאמר אפילו באמצע הפסוק רב הונא בשם רב יוסף אמר ודברת בם מכאן שיש לך רשות לדבר בם. והיינו נמי דאמרי׳ בפ״ק דיומא (דף יט:) ודברת בם ולא בתפלה פירוש אתין משיבין בה מפני הכבוד[9]: **בקורא** להגיה. פירש בקונטרס אתין מתכוין לקרות. תימה אכתי הא קא קרי. ע״כ גרסא[9] בקונטרס להגיה אתינו קורא התיבות בהלכתן וכנקודתן אלא בכתיבתן קרי כדי להבין בחסרות ויתירות כמו לגעופת ומוזזת ואם כוון לבו לאו דוקא אלא כלומר לקרות כדין כנקודתן והכלכתן:

וחכמים אומרים בכל לשון. אומר הר״י דהלכה כחכמים דהלכה כרבי מתכילו ולא מתכיליו (פירוש ד׳ מו:) **ועוד דרבנן** סבירא להו כמאן דאמר לא השמיע לאזנו יצא וכותיה פסקינן לקמן (ד׳ טו:):

[10] **בלשון** הקדש **נאמרה.** פירש רש״י פרק שני דמגילה (ד׳ יח: ושם) לקרות בתורה. ולא בהיגלי[9] דהא עזרא תיקן קריאת התורה ומקמי דאתא עזרא והיו למה לי. וי״ל דמיירי בפרשיות המתויינין לקרות לתורייתא כמו פרשת זכור[8] מי נמי מקרא בכורים ודוי מעשר ופרשת חליצה שמצוה בתורה לקרותן אעפ״כ בכל לשון נאמרה בסיני שכל דבור ודבור שהיה יוצא מפי הקב״ה **עד כאן מצות בוונה.** עד כאן מאלן שאמר פסוקים אלו מדברים בימות ה׳ בהתבתו וגילאתו: אשר

מעכבות דתנא״פ שלא אמר שתים לפניה ושתים לאחריה יצא דאם לא כן תקשי מאי מהני אם כוון לבו הרי לא בירך תחלה. ות״ת הא (ב) בפ״ק (ד׳ יב.) מסקינן סדר ברכות אין מעכבות הא ברכות מעכבות. וי״ל דהתם איירי בלבור. דיקא נמי דקתני אמר בהם הממונה: **ובאמצע שואל מפני וכו׳.** ופסק רבינו שמעיה דבמקום שאסור לספר אסור לדבר אפילו בלשון הקודש וכן משמע מתוך מתניתין. ובירושלמי קאמר אפילו באמצע הפסוק רב הונא בשם רב יוסף אמר ודברת בם מכאן שיש לך רשות לדבר בם. והיינו נמי דאמרי׳ בפ״ק דיומא (דף יט:) ודברת בם ולא בתפלה פירוש אתין משיבין בה מפני הכבוד[9]: **בקורא** להגיה. פירש בקונטרס אתין מתכוין לקרות. תימה אכתי הא קא קרי. ע״כ גרסא[9] בקונטרס להגיה אתינו קורא התיבות בהלכתן וכנקודתן אלא בכתיבתן קרי כדי להבין בחסרות ויתירות כמו לגעופת ומוזזת ואם כוון לבו לאו דוקא אלא כלומר לקרות כדין כנקודתן והכלכתן:

וחכמים אומרים בכל לשון. אומר הר״י דהלכה כחכמים דהלכה כרבי מתכילו ולא מתכיליו (פירוש ד׳ מו:) **ועוד דרבנן** סבירא להו כמאן דאמר לא השמיע לאזנו יצא וכותיה פסקינן לקמן (ד׳ טו:):

[10] **בלשון** הקדש **נאמרה.** פירש רש״י פרק שני דמגילה (ד׳ יח: ושם) לקרות בתורה. ולא בהיגלי[9] דהא עזרא תיקן קריאת התורה ומקמי דאתא עזרא והיו למה לי. וי״ל דמיירי בפרשיות המתויינין לקרות לתורייתא כמו פרשת זכור[8] מי נמי מקרא בכורים ודוי מעשר ופרשת חליצה שמצוה בתורה לקרותן אעפ״כ בכל לשון נאמרה בסיני שכל דבור ודבור שהיה יוצא מפי הקב״ה **עד כאן מצות בוונה.** עד כאן מאלן שאמר פסוקים אלו מדברים בימות ה׳ בהתבתו וגילאתו: אשר

לא שיעקר יעקב ממקומו אלא ישראל עיקר ויעקב טפל לו וכן הוא אומר [1]אל תזכרו ראשונות וקדמוניות אל תתבוננו אל תזכרו ראשונות זה שעבוד מלכיות וקדמוניות אל תתבוננו זו יציאת מצרים [2]הנני עושה חדשה עתה תצמח תני רב יוסף זו מלחמת גוג ומגוג [6]משל למה הדבר דומה לאדם שהיה מהלך בדרך ופגע בו [3]זאב וניצל ממנו והיה מספר והולך מעשה זאב פגע בו ארי וניצל ממנו והיה מספר והולך מעשה ארי פגע בו נחש וניצל ממנו שכח מעשה שניהם והיה מספר והולך מעשה נחש אף כך ישראל צרות אחרונות משכחות את הראשונות: [3]אברם הוא אברהם בתחלה נעשה אב לארם ולבסוף נעשה אב לכל העולם כולו שרי היא שרה בתחלה נעשית שרי לאומתה ולבסוף נעשית שרה לכל העולם כולו: תני בר קפרא [5]כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה שנאמר [4]והיה שמך אברהם רבי אליעזר אומר עובר בלאו שנאמר [4]ולא יקרא עוד [את] שמך אברם אלא מעתה הקורא לשרה שרי הכי נמי התם קודשא בריך הוא אמר לאברהם [5]שרי אשתך לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה אלא מעתה הקורא ליעקב יעקב ה״ג שאני התם דהדר אהדריה קרא דכתיב [6]ויאמר אלהים לישראל במראות הלילה ויאמר יעקב יעקב מתיב רבי יוסי בר אבין ואיתימא רבי יוסי בר זבידא [7]אתה הוא ה׳ האלהים אשר בחרת באברם אמר ליה התם נביא הוא דקא מסדר לשבחיה דרחמנא מאי דהוה מעיקרא:

הדרן עלך מאימתי

[7] **היה** [8]קורא בתורה והגיע זמן המקרא אם כוון לבו יצא בפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב ובאמצע שואל מפני היראה ומשיב דברי ר׳ מאיר ר׳ יהודה אומר [2]באמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד ובפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם אלו הן [2]בין הפרקים בין ברכה ראשונה לשניה בין שניה לשמע בין שמע לוהיה אם שמוע בין והיה אם שמוע לויאמר בין ויאמר לאמת ויציב ר׳ יהודה אומר [2]בין ויאמר לאמת ויציב לא יפסיק אמר ר׳ יהושע [6]בן קרחה [1]למה קדמה פרשת שמע לוהיה אם שמוע [6]כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחלה ואחר כך מקבל עליו עול מצות והיה אם שמוע לויאמר שוהיה אם שמוע נוהג בין ביום ובין בלילה [2]ויאמר אינו נוהג אלא ביום בלבד: **גמ׳** ש״מ [3]מצות צריכות כוונה מאי אם כוון לבו לקרות לקרות והא קא קרי בקורא להגיה: ת״ר [5]ק״ש ככתבה דברי רבי וחכ״א [7]בכל לשון מ״ט דרבי אמר קרא והיו בהוייתן יהו ורבנן מאי מעמייהו אמר קרא שמע בכל לשון שאתה שומע ולרבי נמי הא כתיב שמע ההוא מבעי ליה השמע לאזנך מה שאתה מוציא מפיך [9]ורבנן סברי להו כמאן דאמר לא השמיע לאזנו יצא ולרבנן נמי הא כתיב והיו [9]ההוא מבעי להו שלא יקרא למפרע ורבי שלא יקרא למפרע מנא ליה נפקא ליה מדברים הדברים ורבנן דברים הדברים לא דרשי למימרא דסבר רבי דכל התורה כולה בכל לשון נאמרה דאי סלקא דעתך בלשון הקודש נאמרה והיו דכתב רחמנא למה לי איצטריך משום דכתיב שמע למימרא דסברי רבנן דכל התורה כולה בלשון הקודש נאמרה דאי סלקא דעתך בכל לשון נאמרה שמע דכתב רחמנא למה לי איצטריך משום דכתיב והיו: ת״ר והיו שלא יקרא למפרע הדברים על לבבך יכול תהא כל הפרשה צריכה כוונה תלמוד לומר האלה עד כאן צריכה כוונה מכאן ואילך אין צריכה כוונה דברי ר׳ אליעזר א״ל רבי עקיבא הרי הוא אומר אשר

מסורת הש״ס

(א) תוספתא פ״ב הי״ג ומכילתא פ׳ בא, (ב) [ע׳ תוס׳ ע״ז ב: ד״ה ותורו וכו׳ ומגלה שהיה לפניהם גי׳ למתרגם], (ג) תוספתא פ״ב הי״ד, (ד) [כ״ה דף הכ:], (ה) [ענין בן קלקה וכיוצא תוס׳ בשבת קנ. וכ״ע קיג. וע׳ תוס׳ פסחים קיב. וכנכוכות מת.], (ו) [ע׳ תוס׳ לקמן יד:], (ז) פ״ב מלא, (ח) [ענינו כן לה: פסחים קיד:], (ט) טוטה לכ: מגילה דף ח״, (י) [ע׳ תוספות סוטה לכ: ד״ה וכמגן], (כ) [ל״ל כרכה], (ל) [ע״כן], (מ) [במדבר טו״ו], (נ) [ל״ל בכל לשון], (ס) [ע״ש במגילה תד״ה כלן], (ע) [כלומר שבת פח:].

תורה אור השלם

1. אַל תִּזְכְּרוּ רִאשֹׁנוֹת וְקַדְמֹנִיּוֹת אַל תִּתְבֹּנָנוּ: ישעיהו מג יח
2. הִנֵּנִי עֹשָׂה חֲדָשָׁה עַתָּה תִצְמָח הֲלוֹא תֵדָעוּהָ אַף אָשִׂים בַּמִּדְבָּר דֶּרֶךְ בִּישִׁמּוֹן נְהָרוֹת: ישעיהו מג יט
3. אַבְרָם הוּא אַבְרָהָם: דברי הימים א א כז
4. וְלֹא יִקָּרֵא עוֹד אֶת שִׁמְךָ אַבְרָם וְהָיָה שִׁמְךָ אַבְרָהָם כִּי אַב הֲמוֹן גּוֹיִם נְתַתִּיךָ: בראשית יז ה
5. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל אַבְרָהָם שָׂרַי אִשְׁתְּךָ לֹא תִקְרָא אֶת שְׁמָהּ שָׂרָי כִּי שָׂרָה שְׁמָהּ: בראשית יז טו
6. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְיִשְׂרָאֵל בְּמַרְאֹת הַלָּיְלָה וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי: בראשית מו ב
7. אַתָּה הוּא יְיָ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ בְּאַבְרָם וְהוֹצֵאתָו מֵאוּר כַּשְׂדִּים וְשַׂמְתָּ שְׁמוֹ אַבְרָהָם: נחמיה ט ז

הגהות הב״ח

(א) תוס׳ ד״ה היה קורא וכו׳ בירושל׳ אמרי׳ זאת אומרת ברכות: (ב) **בא**״ר וא״ס הא. נ״ב תימ׳ [דגמא לא דברכות מעכבות] זו דוקא [שלא כיכן כלל] ברכות. אבל אם קרא ק״ש [פאמא] לך דיצא אם כיכן הברכות [אמ״כ דמעכבות]:

גליון הש״ם

גמ׳ כל הקורא כו׳. מג״א סימן קנו ופיין פר״ח ס״ק ס״ו:
פרק היה קורא
גמ׳ ההוא מבעל כו׳. עיין תוס׳ טוטה י״ז ע״ב ד״ה דמתיב: **תוס׳** ד״ה בלשון כו׳ **דהא עזרא כו׳.** עיין מג״א רים סימן קל״ה:

מוסף תוספות

א. בם שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד ולא בתפלה, דאמרינן [לקמן ל:] אפילו מלך שואל בשלומו לא ישיבנו אפי׳ נחש כרוך על עקיבו לא יפסיק. תוס׳ יומא יט: ד״ה בם.

רב ניסים גאון

מותיב ר׳ יוסי בר אבין ואיתימא ר׳ יוסי בר זבדא אטו אברהם מי לא הדר קרייה רחמנא אברם ובתוספתא נמי [ספ״א דמכילתין] בענין זה המקום אברם הוא אברהם אע״פ שחזר וקרא את אברהם אברם אינו לגנאי אלא לשבח כו׳ הוא אברם עד שלא נדבר עמו הוא אברהם משנדבר עמו ויש ששואלין למה נשתנו שמו של אברהם ושמו של יעקב ולא נשתנה שמו של יצחק ופשטה של שאלה זו כי אברהם ויעקב אבותיהם קראום באותן השמות ולפיכך גדולם הקב״ה בשמות שקרא להן הוא אבל יצחק הקב״ה קראו בזה השם קודם שנולד כדכתיב (בראשית יז) אבל שרה אשתך יולדת לך בן וקראת את שמו יצחק ואית במכילתא דר׳ ישמעאל [בפ׳ בא] יצחק לא נשתנה שמו למה שנקרא שמו מפי הקב״ה ובגמרא דבני מערבא (בפ״פא דהא׳ פ״ד) מפני מה נשתנה שמו של אברהם ושמו של יעקב ושמו של יצחק לא נשתנה אילו אבותיהם קראו אותן בשמן אבל יצחק הקב״ה קראו. ארבעה נקראו עד שלא נולדו יצחק וישמעאל יאשיה ושלמה: **סליק פירקא קמא**

פירקא תנינא שמע מינה מצות צריכות כוונה. איתיה להדיא דהא מילתא בפרק ראוהו בית דין במסכת ראש השנה (דף כח) דקאמר אלמא קא סבר רבא מצות אין צריכות כוונה ואיתיביה אביי כמה תיובתא ולבסוף אוקמי׳ אלא אמר רבא לצאת לא בעי כוונה לעבור בזמנו לא בעי כוונה שלא בזמנו בעי כוונה:

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פ״ג מהלכות ק״ש [ה״ל] סמג עשין יח טור שו״ע או״ח סי׳ ס סעיף ה:
ב ב מיי׳ שם הלכה טו טז סמג שם טוש״ע או״ח סי׳ סו סעיף ד:
ג ג ד מיי׳ שם הלכה יז סמג שם טוש״ע שם סעיף ה:
ד ה מיי׳ פ״ג מהלכות תפילה הלכה ז סמג עשין כו טוש״ע או״ח סימן יח סעיף ה:
ה ו מיי׳ (פ״ב מהלכות ק״ש [הל׳ ו]) [פ״ב מהל׳ שופר הלכה ד] טוש״ע או״ח סימן ס סעיף ד:
ו ז מיי׳ פ״ב מהל׳ ק״ש הלכה י סמג עשין יח טוש״ע או״ח סימן סב סעיף ב:

מוסף רש״י

אמר ר׳ יהושע בן קרחה. הא דגרסינן בכולה הש״ס ר׳ יהושע בן קרחה היינו בן אל ר׳ עקיבא, כדגרסינן התם (שבועות ו.) אמר לו ר׳ יהושע בנו של ר״ע לר״ע (בברורות נח. ועי׳ תוס׳ שם). **מצות צריכות כוונה.** שהשוטה מלוה לריך שיכוין בה לצאת ידי חובתו (עורבין צה:). **ק״ש ככתבה.** כלשון הקדש ולא בלשון אחר (מגילה יח:). **בהוייתן.** בלשון הקדש (שם). **דכל התורה כולה בכל לשון נאמרה.** לקרות בבית הכנסת (סוטה לג.). **אצטריך משום דכתיב שמע.** אלמדיך דכל לשון אלא מדרשיה לק״ש בכל לשון, אלא להשמיע לאזני (שם).

רבינו חננאל

מתני׳. היה קורא בתורה והגיע זמן המקרא אם כיון לבו יצא. אוקימנא למתניתין בקורא להגיה, שאינו קורא המילה בניקודה אלא בכתיבה, כגון מיקרא קורהו מקרא כלומר חסר יו״ד, כעניין הזה הוא קורא להגיה וזה שצריך לכוין את לבו. אבל מי שהיה קורא במסורת המקרא והגיע זמן קריאת שמע בעת שהוא קורא בפרשת שמע, אע״פ שלא קרא בכוונת הלב בשעת קריאת שמע יצא. שמענינן מיניה דמצות אינן צריכות כונה וברכות אינן מעכבות זו את זו. ובפירוש אמרו בתלמוד ארץ ישראל אמר ר׳ אבין זאת אומרת ברכות לא מעכבות. והא דאוקימנא למתני׳ דתמיד ברכות אין מעכבות זו את זו, הני מילי שלא כסדרן, אבל לקרות ק״ש (אפי׳) בלא ברכה לא. והני מילי בצבור. וההיא דפ״ק דיומא דתתרלי הא בפרק ראשון הא בפרק שני, לאו דוקא פרק ראשון, אלא משום ר״י נקט פרק ראשון, אבל אין צריך כונה כי אם פסוק ראשון וגבי הכהנים נשנית, ומתני׳ דהכא ביחיד כדתנן היה קורא בתורה. **שואל מפני הכבוד.** פירוש שואל בשלום אדם נכבד שראוי להקדים לו שלום. ומשיב שלום למי שמקדים לו שלום. **תנו רבנן קריאת שמע ככתבה.** פירוש, קרית שמע בלשון שנכתבה בסיני דהיא לשון קדש דברי רבי, וחכמים אומרים בכל לשון שקראה יצא. מאי טעמא [דרבי] אמר קרא [והיו] בהוייתן יהו, כלומר שהן עכשיו וכנתינתן יקרא לעולם. והלכה כחכמים דהא אפילו רבי דפליג אחכמים הכא, סתם לן כחכמים, דבפרק ואלו נאמרין בכל לשון פרשת

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ה. וגשל, © כל הזכויות שמורות